

DE POSTKAART VAN QUACK
EN HAAR AUTEUR
DOOR MR. H. C. HAZEWINDEL

AN Jacob Quack en zijn werkzaamheid als postmeester te Rotterdam heeft mej. L. J. Elias in het Rotterd. Jaarboekje voor 1925 een uitvoerig en lezenswaardig opstel gewijd, aan het slot waarvan zij zijn in 1665 verschenen Postkaart besprak. „Het is onzeker,” aldus mej. Elias, „wie de graveur is van deze kaart. Genoemd worden o.a. Rogman Pieter Post en Nolpe, terwijl ook Jacob Quack meermalen als zoodanig wordt aangewezen”, want noch uit een opschrift op de kaarten zelf, noch uit de octrooi-aanvraag en -verleening blijkt, welke kunstenaar hier aan het werk is geweest.

Een gelukkige vondst in het protocol van den notaris Philips Basteels stelt mij in staat deze kwestie op te lossen. Het stuk zelf acht ik belangrijk genoeg om hierachter als bijlage in extenso op te nemen.

Er blijkt uit, dat Joost van Geel de auteur is, en dat hij op instigatie van Quack zoowel het teekenen en het graveeren als het drukken voor zijn rekening heeft genomen.

Wie was deze Van Geel, die in de akte als meester-schilder wordt aangeduid? Zijn levensloop is ons vrij goed bekend en de heer P. Haverkorn van Rijsewijk heeft in Oud Holland (XVI blz. 32 vlg.) een artikel over hem geschreven, waarnaar hier voor de details wordt verwezen.

Hij was den 20sten October 1631 uit gegoede ouders te Rotterdam geboren. Zijn vader, Jan Joosten van Geel, brandewijnbrander aan den Schiedamschedijk, leidde hem voor den handel op, doch, zooals de Remonstrantsche predikant Cornelis van Arckel in de inleiding van de door hem bezorgde uitgave van Van Geel's nagelaten gedichten ¹⁾ zegt: „gelijk hij eenen werksamen geest hadt, die zich binnen dat enge bestek niet bepaelde, zoo hieldt hij in plaets van ledige uitspanningen in lichamelijke, zijne zinnen ook bezigh met andere voorwerpen, die de ziel vergenoegen, en anderen

1) Te Rotterdam bij Jan Daniël Beman, 1724.

tevens stichten en vermaken konden. Zijn voornaemste lust, liefde en welbehagen was de Godtgeleertheid, en een naer-
stigh onderzoek der H. Schriften, waarin hij zich zoo ge-
oeffent hadt, dat hij niet alleen den naem verdiende van
eenen ijverigen leerling in de schole van Christus en de
Apostelen, maar oock bequaem was om anderen te kunnen
leeren ¹⁾ . . . Deze ernstige bezigheid temperde hij met oef-
eningen in de Poëzye, waartoe hij van nature eenen trek
en gelukkige gesteltenis hadt: en 't verdient zijne opmerking,
dat hij die Poëtische drift doorgaens of vallen liet op geeste-
lijke stoffen, of die zelfs in de behandeling van 't burgerlijke
betrekkelijk maakte tot stichting en geestelijke toepassin-
gen, daer hij meest op doelde, en die ook overal in zijne ge-
dichten doorsteken. Ook hadt hij eenen bijzonderen lust in
de schilderkunst, welke hem meer dan eene reis deedt aen-
nemen naer Vrankrijk, Engelant, en geheel Duitschlant door,
om alle fraaie gebouwen, gezichten en andere merkwaardige
zaken af te tekenen; ten welken einde hem den 27 Augustus
1657 een bijzonder verlot van den Protektor Kromwel schrif-
telijk ter hant wert gestelt, om alles, wat hij wilde, naer ge-
noegen te mogen zien en af te schetsen".

Zijn gedichten openbaren ons een zachtmoedig en ver-
draagzaam man. Behalve stichtelijke gezangen zijn het groo-
tendeels gelegenheidsgedichten voor familieleden en geestver-
wanten en een vers van langen adem: De bloeiende Kerk, aan
de „Remonstrantsche Christenen" opgedragen, waarin hij
de onverdraagzaamheid en den gewetensdwang van de Room-
sche en Hervormde Kerken laakt en zijn hoop richt op den
kring der Rijnsburgsche geloovigen:

„Ach Rijnsburg! mocht men u het ware Reins-burg
hieten!

En dat uw licht, 't welk een van d'onze in u ontstak
Aen 't licht van alle licht, zoo met zijn kracht doorbrak,
Dat het de weereit, als een zon mocht overschijnen:
'k Zagh al die nevels van gewetensdwang verdwijnen,

1) Zijn verzamelde gedichten worden voorafgegaan door een preek
„De gekruiste Jesus", die hij waarschijnlijk te Rijnsburg in de kringen
der Collegianten heeft gehouden.

Die d'eer, en staetzucht, nijt en 't onverstant ons baert,
En een Gemeente vrij van vlekken hier op aerdt . . ." 1)

Het is dan ook niet te verwonderen, dat hij veel in Rijnsburgsche kringen verkeerde en er zijn bruid vond. Zij heette Maritge Jacobs van Wetteren en was van moederszijde een kleindochter van Jan van der Kodde, een van de stichters van de vrije gemeente aldaar. Uit dit huwelijk, te Rijnsburg gesloten in den zomer van 1666, werden vijf kinderen geboren, waarvan drie, Jan, Cornelia en Ingenieta hun vader overleefden.

Van Geel had een zwak gestel. In 1692 herstelde hij van een zware ziekte die hem tot op den rand van den dood had gebracht 2), om eenige jaren later na een vreeselijk en langdurig lijden (kanker in de kaak) op den laatsten dag van het jaar 1698 te overlijden 3).

„Hij was,” zegt Van Arkel, „een christen met naem en daet, een belijder en belever van den eenvoudigen Evangelischen Godtsdienst, zooals die door Christus en zijne Apostelen gepredikt zijnde, overal, altijd, en van alle christenen voor den eenigen regel en richtsnoer van onzen handel en wandel gehouden is en nogh wort; een gezwore vyant van alle secten en sectarissen; een vriend van eene algemeene onderlinge verdraegsaemheyt in alle punten die betwistbaer en bijgevolge niet grontwezentlijk zijn . . .”

Van zijn werkzaamheid als schilder bezitten de Nederlandsche musea nog maar enkele werken. Ons Museum Boymans heeft een genrestukje van zijn hand en het hier gereproduceerde zelfportret berust in het Rijksmuseum. De schilder wijst hierop naar een van zijn werken, een Simson en Dalila, dat volgens Van Arkel na zijn dood in de familie bleef, en thans waarschijnlijk deel uitmaakt van de Galerie

1) Gedichten blz. 291.

2) Gedichten blz. 187: Op mijnen geboortedagh, verschenen den 20 October 1692.

3) 3 Mei 1695 compareerde hij nog als getuige voor notaris De Custer bij het opmaken van de huwelijksche voorwaarden tusschen zijn schoonzuster Cornelia van Wetteren, weduwe van Jan Viruly en Herman ten Cate, koopman te Amsterdam, weduwnaar van Sara Blaupot.

Liechtenstein te Weenen¹⁾. Het zelfportret is door Jacobus Houbraken in het koper gebracht ten behoeve van de uitgave van Van Geel's gedichten en J. M. Quinkhart maakte er een miniatuur naar.

Van Geel was, ten minste gedurende de laatste twintig jaren van zijn leven, geen schilder van professie, maar slechts een talentvol dilettant. Zijn werkzaamheid als graveur was ons tot nu toe onbekend, evenals het feit, dat hij van 1670 af het azijnmaken beoefende. In 1668 hadden hij en zijn broeder en zusters hun vader's brandewijnbranderij voor f 5000 verkocht en voortaan wijdde hij zich uitsluitend aan het bereiden en verkoopen van azijn. Daartoe associeerde hij zich met een man, met wien hij ongetwijfeld als schilder reeds in aanraking was gekomen en die in godsdienstzaken dezelfde vrijzinnige opvattingen huldigde. Die man was Willem Paets, portretschilder²⁾ en brandewijnbrander³⁾, zoon van Vincent Paets, brouwer in de Gulden Druif, en Willempgen van der Vult, en broeder van den bekenden Adriaan Paets, raad in de Vroedschap, geleerde en politicus van naam, en van 1672-1675 gezant van de Republiek te Madrid.

Gedurende meer dan 17 jaren bleven de vennoten door zakenrelaties aan elkaar verbonden.

In 1670 kochten zij samen een azijnplaats, bestaande uit drie perceeltjes land aan de Rotte, in 1676 twee aan elkaar grenzende tuinen in Zwaanshals en in 1680 nog een tuin, tuinhuis en erf aldaar, alle gelegen onder het ambacht Cool, en eerst in 1687 gingen zij over tot verdeling van dit gemeenschappelijk bezit⁴⁾.

Behalve deze landerijen bezaten de compagnons nog twee huizen in de binnenstad, een op het Steiger bij de Groote-

1) Vgl. Nieuw Nederl. Biogr. Woordenboek VII, kolom 463. Het zelfportret werd indertijd verkocht voor f 265. Zie Rott. Historiebladen III, 603.

2) Nieuw Nederl. Biogr. Woordenboek V, kolom 419.

3) Blijkens het kohier van 1674. Hij stierf in 1715 in den ouderdom van 82 jaar, in 1713 voorgegaan door zijn vrouw Maria Rees.

4) Gifteboek van Cool 17 November 1670, 25 Januari 1676, 7 Mei 1680 en 7 Juni 1687.

markt en een in den Oppert. Van het eerste deed Paets in 1687 zijn helft aan Van Geel over; van het tweede in 1692 aan Arnout de Lange, die bij gelegenheid van zijn huwelijk met Joost's dochter Cornelia in 1698 van zijn schoonvader ook de andere helft kreeg¹⁾.

Na zijn dood bleef Joost's weduwe de azijnmakerij aanhouden: den 26 Juni 1719 richtte zij een verzoek aan de Vroedschap van Rotterdam om ingebruikgeving van grond ten behoeve van haar azijnmakerij buiten de Oostpoort. Eerst in 1733 overleed zij in hoogen ouderdom.

Nu wij de figuur van Joost van Geel nader hebben belicht, rest ons nog een woord over den derden persoon²⁾ die in de akte optreedt, Cornelis Grave. Hij was de man achter de schermen, de geldschieter, die er wel voor zorgde, dat hij met deze transactie niet aan het kortste eind trok. Hij is waarschijnlijk noch te Rotterdam geboren, noch er gestorven, komt in de stukken steeds als koopman voor en bezat eenige huizen aan het Haringvliet³⁾. In 1671 woonde hij te Schiedam⁴⁾ en in 1673 te Geervliet⁵⁾.

Contract gesloten tusschen Jacob Quack, Cornelis Grave en Joost van Geel over het drukken en uitgeven van Quack's kaarten.

Op huyden den XVIIen December XVIc vijff en sestich compareerde voor mij Philips Basteels, notaris publycq, bij den Hove van Hollandt geadmitteert, residerende binnen der Stadt Rotterdam, ende d'ondergenoemde getuygen, Jacob Quack, postmeester deser Stede, Cornelis Grave, coopman, ende Joost van Gelen, meester-schilder, alle woonende binnen deser Stede, te kennen gevende zij comparanten dat zijluyden op den 3 April 1664 hadden gemaect

1) Gifteboek van Rotterdam 3 Mei 1670, 4 Mei 1671, 22 September 1687 en 2 April 1698.

2) Over Jacob Quack kan, na wat mej. Elias over hem mededeelde, hier gezwegen worden.

3) Prot. 3971 B. Gifteboek 16 Mei 1662, 1 Mei 1671. Prot. 3977 B Gifteboek 8 April 1658, 26 April 1668.

4) Prot. Gerard Manrique, Inv. nr. 1032, 8 Dec. 1671.

5) Prot. Nic. van Cleeff, Inv. nr. 995, 13 Oct. 1673.

Seecker contract van compagnie nopende het etsen op kopere plaeten van seeckere twee kaerten bij den voorn. Van Gelen door ordre van den voorn. Quack met de penne geteykent, d'eene van de Stadt Rotterdam en d'andere Steden van de Maeze in profyl, met de vertooninge van de Maes tot in zee toe, ende d'andere een oprechte afbeeldinge van de actien die bij het postjacht en andere schepen de Maes uyt en in vaerende werden gepleegt¹⁾. Ende alsoo deselve plaeten tegenwoordich sijn vervaerdicht dat met deselve de voorn. kaerten kunnen worden gedruckt ende oock daermede eenige alreede sijn gedruckt, soo verklaerden zijl. comparanten nopende de directie van het drucken van de gemelte kaerten, het placken van deselve, en op raemen setten van dien mitsgaders over de distributie ende d'administratie van de meer gemelte kaerten met malkanderen overeen gekomen ende verdragen te sijn, gelijk zij overeenkomen en verdragen bij desen, in voegen ende manieren als volcht, te weten, dat den voorn. Joost van Gelen sal hebben de directie van 't voorn. druckwerck en alle tgene daeraen dependeert, alsmede de administratie van de penningen die van deselve kaerte sullen procedeeren, sullende alle de kaerten bij den voorn. Van Gelen werden gebeneficieert en verkocht ten meesten prijse hij sal kunnen; voor welcke directie en administratie den selven Van Gelen sal trecken en genieten van alle de kaerten die hij sal komen te verkoopen, te weten voor de groote en kleyne kaert ongeplackt ende niet opgemaect drie stuyvers, ende voor de groote en kleyne kaert geplackt en opgemaect ses stuyvers, ende dat boven alle de onkosten die hij ter dier saecke sal komen te doen; de voorn. Van Gelen sal gehouden sijn van sijne voorn. administratie alle drie maenden aen den voorn. Quack en Grave behoorlijcke reeckeninge en bewijs te doen, ende alsdan telckens aen hem Grave 't reliqua moeten voldoen ende betaelen, ende dat tot soo lange als den voorn. Grave van syne alreede verschoten ende tot het voors. werck noch te verschieten penningen met den intrest van dien tegen vier gulden van 't hondert int jaer, te rekenen van den dach

1) Dit contract van 3 April 1664 over het etsen der kaarten is tot nog toe niet gevonden.

van het verschot tot de betaeling toe, volkomentlijk sal zijn voldaan en betaelt.

Den voorn. Van Gelen sal voor sijne voorn. administratie t'allen tijden ende tot vermaninge van den voorn. Grave tot desselfs behoefte gehouden zijn te stellen suffisante borgen. Voorts verklaerden zijl. comparanten met malkanderen wijders overeengekomen te zijn, dat uyt de penningen die nadat den voorn. Grave sal zijn voldaan sullen komen over te schieten, ende bevonden werden gewonnen te zijn, bij den selven Grave ende Quack elck vooraf sal werden getrocken de summe van tweehondert car. guldens, ende de verdere winsten, die alsdan sullen werden gedaen, sullen bij den voorn. Quack voor d'een heft, ende bij den voorn. Grave voor een gerecht vierdepart, mitsgaders bij den voorn. Van Gelen mede voor een gerecht vierdepart moeten werden gedeylt en genoten, sonder dat den voorn. Van Gelen ten respecte van sijnen dienst in eenige schade gehouden sal zijn. Voor de nakominge van alle tgene voors. is ende elck van henlieden gehouden is te doen, verbinden zijl. comparanten haere respective persoonen en goederen ten bedwange van den Hove van Hollandt, ende voorts van allen anderen rechten ende rechteren. Aldus gedaen ende gepasseert binnen Rotterdam ter presentie van Cornelis Pieterse Meugh ende Coenraet van der Muyl, beyde klercken mijns notarii, als getuygen hiertoe versocht.

Jacob Quacq.

Corn. Grave.

Joost van Geel.

Cornelis Pieterse Meugh.

Coenraet van der Muyl.

Philips Basteels, notrs. pub.

1665 - 12 - 17.

Protocol notaris Ph. Basteels Inv. 931, akte 1184, 17 Dec. 1665.